

13. seq. nosaltres *canc* 14. seq. don Joan Carriera *canc* 15. seq. Y assò és la veritat, *canc*
 16. seq. bandolers *canc* 17. seq. nosaltres acometèrem contra de ells, *canc* 18. seq. los
 que, *canc* 19. seq. lladres *canc* 20. seq. axí *canc* 21. seq. de dits lladres *canc*
 22. seq. dijous *canc* 23. seq. per *canc*
 24. seq. present *canc* 25. seq. nosaltres *canc* 26. seq. lo qual prom *canc* 27. seq. que
canc 28. seq. y un altre que·s, que és natural *canc* 29. seq. Borrobau y *canc* 30. seq. havent
 allí po *canc* 31. seq. publi *canc*
 32. seq. y estant en ell *canc* 33. seq. la obscu *canc*
 34. seq. tingueren *canc* 35. seq. no-i er *canc* 36. seq. bé és v *canc* 37. seq. lo *canc* 38.
 seq. Busquets y *canc* 39. seq. axí *canc* 40. seq. un fill Esteve Sarsaneda, pagès de Ozor *canc*
 41. seq. no sé de quin *canc* 42. seq. ab *canc* 43. seq. en dit temps *canc* 44. seq. poch
canc

Jaume de PUIG I OLIVER

UN LUL·LISTA SIBIUDIÀ MODERN:
 JUVENAL RUFFINI DE NONSBERG (JUVENALIS ANANIENSIS)
 (1635 -1713)

Ara fa dos anys, vam donar notícia de l'interès que el *Liber Creaturarum* de Ramon Sibiuda havia desvetllat en un teòleg del s. XVII, Juvenal Ruffini de Nonsberg, que aleshores només coneixíem per referències bibliogràfiques.¹ Posteriorment hem pogut tenir accés directe, gràcies a les sempre diligents gestions de J. Perarnau, a dues obres d'aquest autor. Per a completar aquella primera notícia tan vaga i perquè creiem que té interès per a l'història del pensament en general i per a la de la influència de dos autors nostres en particular, ha semblat oportú de dedicar un comentari i una modesta exploració a dues obres que tenen relació immediata amb dos dels pensadors més influents que hi ha hagut a Catalunya: Ramon Llull i Ramon Sibiuda.

1. Cf. el nostre *Complements a la valoració crítica del pensament de Sibiuda al llarg del temps*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», X (1991), 359. Per error, allí esmentàvem com a obra seva una *Theologia naturalis*. En aquest treball quedarà clar que es tracta, en tot cas, d'una *Theologia rationalis*.

I

A un lector, fins i tot poc atent, de l'*Artis Magnae sciendi brevissima synopsis* de Juvenal de Nonsberg² no li poden passar per alt les ressonàncies típicament sibiudianes de paràgrafs com és ara aquest:

«... si verbi gratia hominem comparaveris ad res singulas universi (nimirum et in quantum convenit et in quantum differt et superat) facile plenam eiusdem hominis notitiam habebis: colliges enim eundem esse cum lapidibus, vivere cum plantis, sentire cum brutis, intelligere cum Angelis. Quatenus convenit cum inferioribus creaturis etiam id totum perfectionis habere quod habent illae: quatenus vero differt et superat illas, habere rationis usum, liberum arbitrium: esse dominum suarum operationum: esse capacem meriti ac demeriti: posse virtuosa operari: esse capacem divinorum et aeternae beatitudinis etc., quibus caetera inferiora entia carent, etc.»³

2. Per a Juvenal Ruffini de Nonsberg, també dit Juvenalis Ananiensis (Brez, Tirol 25.3.1635-Innsbruck 18.4.1713), caputxí el 1652, sacerdot el 1659, des del 1669 professor de teologia, autor de diversos escrits, la major part editats, d'altres inèdits, cf. «Dictionnaire de Théologie Catholique» t. XIV, 1ère partie, París 1939, cols: 152-153.

3. JUVENAL DE NONSBERG, *Artis Magnae Sciendi brevissima Synopsis*, Salzburg 1689, 15 b. Aquesta obra no fou integrada dins Elies ROGENT, Estanislau DURAN, *Bibliografia de les impressions lul-lianes*. Proemi, addicions i índex: Ramon d'ALÓS-MONER (Estudis de Bibliografia Lul-liana, II), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1927, XVI i 406 pp., obra en la qual, per a l'any 1689, només figura una edició mallorquina de fragments del *Liber Apostrophe, sive Liber articulorum fidei catholicae*, de la impremta de Margarida Guasp, vídua (235, núm. 275). La fitxa de la nostra obra, seguint la metodologia de Rogent i Duran, seria la següent:

275 bis

SALZBURG -per Joan Baptista Mayr- 58 pp.: 8 de preliminars no numerades, 50 pàgines numerades -les vuit inicials a ratlla tirada, les cinquanta de text a dos corondells -39 ratlles a cada corondell- mides de la caixa 162 x 114 mm

JUVENALIS ANANIENSIS [Juvenal de Nonsberg], *Artis Magnae Sciendi brevissima Synopsis*

Ars longa, vita brevis / Ars brevis vita longa.

Illustrissimo Excellentissimo Domino Domino Hieronymo Bernardo Ferrari, Comiti de Occhieppo... F. Juvenalis Ananiensis Capucin. Minister (licet indignus) observantiam

COLUMBANUS AUGUSTANUS, ALBERTUS RASENENSIS, *Censura Theologorum Ordinis*

CAROLUS MARIA A MACERATA, *Facultas Reverendissimi Patris Generalis*

Simon FABER, *Approbatio Reverendissimi Metropolitanici Consistorii Salisburgensis*

Authoris Protestatio

Artis Magnae sciendi brevissima Synopsis per F. Juvenalem An. Capuci. Octuplici circulo repraesentata

ARTIS MAGNAE // SCIENDI // Brevissima Synopsis: // SEU // MENTIS HUMANAЕ FOECUN- // -DUM COMMONITORIUM // AD INVENIENDUM ET DISCURREN-// -DUM ORDINATUM; //SINE MAGNO LABORE DE QUOCUNQUE // DATO SCIBILI INNUMERI CONCEPTUS, & // ARGUMENTA REPERIRI POSSUNT: AC PROINDE // DEI PRAECONIBUS, AC SCIENTIARUM // STUDIO SIOS PROFUTURUM: // PER //

O encara aquesta expressió, que tant sovint es llegeix en el *Liber Creaturarum*:

«Utrumque *ad oculum* nobis exhibet historia cunctis nota...».⁴

I és que hi ha una certa història entre Sibiuda i Juvenal de Nonsberg, que ell mateix conta.⁵ L'any 1688, exactament el dissabte 29 de maig, va visitar a la ciutat aleshores només tiroleesa de Brixen (ara la també italiana de Bressanone) el canonge J. J. Perckhofer, doctor en teologia i bibliòfil. Aquest li va deixar un llibre que el caputxí no havia vist mai: *Theologia naturalis sive liber creaturarum, auctore Raymundo de Sabunde*.⁶ La lectura del llibre li va fer sentir curiositat pel seu autor; mentre anava a peu de convent en convent exercint el ministeri de visitador provincial, consultà diverses bibliografies d'assumpte teològic, però no trobà res sobre Sibiuda fins que ensopegà amb l'obra del cardenal Giovanni Bona, *Divina Psalmodia*, al final de la qual hi ha un índex d'autors i de notícies d'obres, en el qual trobà un curt elogi de l'obra de Sibiuda.⁷ Després s'adonà que també l'abat de Trintenheim, Johannes Heidenberg, n'havia parlat en el seu *De Scriptoribus*

R. P. F. JUVENALEM ANNANIENSEM, // Ord. Capucin. Ministrum Provinciale, // OCTUPLICI CIRCULO LECTORI PRAESENTATUM. // *Cum licentia Superiorum*. SALISBURGI // Typis JOANNIS BAPTISTAE MAYR., Typog. Aulico--Academicis. ANno 1689

P. 1. ARTIS MAGNAE SCIEN--DI BREVISSIMA SYNOPSIS. // PROLOGUS

P. 2. BREVIARIUM DICENDORUM. ORDINIS RATIO

P. 3. MEMORITER ADDISCENDA. In his .8. cellu--lis pro memoria // locali, et ut facili--us imprimatur // quidquid in circu--lis continetur, ex--primitur per signa // hieroglyphica.

P. 31. APPENDIX. // Sermo de praesentia Dei, cum quibusdam observationibus // Artem hanc concernentibus

P. 44. OBSERVATIONES // In praecedentem sermonem, hanc Artem concernentes.

P. 46. CORONIS.

P. 49. INDEX.

Les pàgines que segueixen informen del contingut de l'obra.

4. JUVENAL DE NONSBERG, *Artis magnae Sciendi brevissima Synopsis*, Salzburg 1689, 38 b.

5. Cfr. JUVENAL DE NONSBERG, *Theologia rationalis ad hominem et ex homine*, Augsburg 1703, 1-3.

6. Pel títol que dona Juvenal de Nonsberg, es tracta d'alguna de les edicions del segle XVII: Frankfurt, Wolfgang Hoffman 1635 o bé Lyon, Pierre Compagnon 1648. Ens inclinem per aquesta última, que Juvenal cita més avall, *o. c.*, p. 3.

7. Cf. Giovanni BONA, *Opera Omnia*, Anvers 1677, 966.

Ecclesiasticis.⁸ Finalment descobrí la notícia bibliogràfica de Sibiuda que hi ha a l'*Apparatus sacer* d'Antonio Possevino, i, a través d'aquesta notícia, la revelació que el pròleg del llibre de Sibiuda havia estat posat a l'*Index librorum prohibitorum*.⁹ El fet és que, un cop jubilat de la seva càtedra de teologia, el caputxí se sentí atret per un vast projecte: construir una síntesi teològica que reunís la teologia natural de Sibiuda amb la teologia escolàstica que Ruffini havia ensenyat durant trenta anys. Fruit d'aquest projecte és la *Theologia rationalis ad hominem et ex homine*, que ara comentem.

Val la pena de remarcar que Ruffini no havia sentit a parlar mai ni havia vist enlloc el *Liber Creaturarum*: "... codicem... a me tunc antea nunquam visum".¹⁰ És una confirmació de la dada que ja assenyala la interrupció d'edicions de l'obra original de Sibiuda a partir de mitjan segle XVII: el *Liber Creaturarum* deixa de ser llegit a mesura que la nova problemàtica introduïda per la filosofia moderna es va obrint pas. D'altra banda, i pel que fa a Ruffini, l'obra de Sibiuda oferia alguns punts xocants, que el caputxí no s'està pas d'assenyalar.

De bell antuvi, el seu pròleg havia estat objecte de la prevenció romana. Això oferia a Juvenal de Nonsberg l'ocasió de refutar-lo en regla.¹¹ Fins i tot amb una punta de passió. El pròleg del *Liber Creaturarum* escandalitza el bon caputxí. En ple clima de controvèrsia amb els protestants, Juvenal troba molt forta l'afirmació del pròleg segons la qual mitjançant la ciència de les criatures "la intel·ligència humana s'adhereix i creu sens cap dubte en la totalitat de la Sagrada Escriptura, perquè aparta l'home de l'error i del dubte i dóna una certesa infal·lible, de tal manera que ningú no pot dubtar".¹² Aquestes paraules de Sibiuda són interpretades com una caució del lliure examen protestant:

«Et concordare videtur illis qui (palpabiliter, sine vel contra rationem) astruere conantur Biblia sacra (sub una vel altera quam addunt conditione) singulis legentibus esse clara, simul et ad intelligendum facilia».¹³

8. Cf. Joannes TRITHEMIUS, *De Scriptoribus Ecclesiasticis*, Basilea 1494, f. 108v.

9. Cf. Antonii POSSEVINI, Mantuani, *Apparatus Sacer*, t. II, Colònia 1608, 316.

10. Cf. JUVENAL DE NONSBERG *Theologia rationalis...*, 1.

11. *Ibid.*, 3-7.

12. Cf. Raimundus Sabundus. *Theologia naturalis seu liber creaturarum. Faksimile Neudruck der Ausgabe Sulzbach 1852. Mit litterargeschichtlicher Einführung und Kritischer Edition des Prologs und des Titulus I von Friedrich Stegmüller*, Stuttgart-Bad Cannstatt, 1966, 28*.

13. Cf. JUVENAL DE NONSBERG, *Theologia rationalis...*, 4.

I no solament reacciona en contra sinó que, àdhuc sense saber-ho, Juvenal fa servir expressions que coincideixen materialment amb alguna de les invectives que tres-cents anys abans Nicolau Eimeric etzibava contra els lul·listes del seu temps:

«... simul et ad intelligendum facilia. Nec solum doctis, sed etiam plebeculae; sutoribus et sartoribus ac mulieribus ad fusum sedentibus».¹⁴

Tampoc no admet la pretensió sibiudiana segons la qual la ciència del *Liber Creaturarum* és comuna a lletrats i il·letrats, i que es pot adquirir en menys d'un mes, sense necessitat d'haver d' 'impectorar' res¹⁵. Juvenal posa per testimoni la seva pròpia experiència i protesta: per a meditar i aprendre bé la ciència del *Liber Creaturarum* li van caldre anys i esforç.

«Ego certe non per mensem tantum, sed per annos et annos; nec sine labore, non absque mentis applicatione (et non segniter impectorando, si bene loquimur; seu *non poco pigliandola a petto*) contemplatus sum hanc illius quam vocat scientiam, et nedum Magistrum, sed discipulum me profiteor».¹⁶

És a dir, que Juvenal va tenir un llarg comerç amb el món d'idees del *Liber Creaturarum*. I dóna tot seguit la raó de l'interès que li va desvetllar la meditació de l'obra de Sibiuda:

«Nec tamen me poenitet, eo quia illa doceat non solum ut Deum cognoscamus, sed etiam ut eundem diligamus».¹⁷

Al capdavant, doncs, Juvenal es quedarà amb la part que li interessa del *Liber Creaturarum*, i fins perdonarà les exageracions del pròleg, davant la constatació que al final del mateix el seu autor se sotmet humilment al magisteri i a l'eventual correcció de l'Església romana:

14. *Ib.*

15. Cfr. *Raimundus Sabundus...*(cf. nota 12), 32*.

16. Cfr. JUVENAL DE NONSBERG *Theologia rationalis...*, 5.

17. *Ib.*

«Optimam inde partem illius Prologui dixero, quod humiliter corrigendam subjecerit pedibus illius Ecclesiae quam qui non audit ethnicus et publicanus a Christo nominatur. Et hinc eadem Romana Ecclesia, quae prologum hunc merito condemnavit, sed oboedientem filium non damnavit.»¹⁸

Per a Juvenal, el text de Sibiuda és ple d'idees i de recursos molt útils. I atribueix el fet que l'obra hagi caigut en desuetud, de tal manera que amb prou feines se'n troben exemplars, a la rusticitat del seu llatí i a la indissimulada barbàrie d'un text poc polit, això sense tenir en compte les dificultats de la tipografia antiga, amb les seves complicades abreviacions i els errors d'impremta de les poques edicions més recents.¹⁹ Però l'apreci de Juvenal per Sibiuda és tan fort que es decideix a escriure una summa partint del *Liber Creaturarum*, i aprofitant les seves idees, encara que exposant-les amb un altre mètode i fent servir una forma literària diferent.

Juvenal explica la diferència del mètode sibiudià respecte de la teologia clàssica, interpretant la teologia de Sibiuda com una teologia 'racional' que parteix de l'home i s'adreça a l'home: *Theologia rationalis ad hominem et ex homine*, mentre que la teologia clàssica segueix primordialment les autoritats i els principis propis de la fe. I no s'enganya sobre les intencions de Sibiuda:

«Etiam dicitur *Theologia rationalis ad hominem*, quia sicut tota nititur eundem hominem ratiocinationibus suis illuminare, ac illius affectum inflammare, sic pariter suum modum agendi, suamque Methodum taliter opportune pro captu faciliori contemperet, ut merito dici possit eam loqui ad hominem, id est populariter ac intelligibiliter...»²⁰

Es tracta, tanmateix, d'un mètode prou apte per a discutir amb els ateu, els musulmans i els jueus, fins i tot amb els heretges, perquè en tots aquests casos només és possible fer creïble la fe catòlica a través de la raó natural, facultat comuna a tots els homes i independent dels processos d'obcecació doctrinal.

Juvenal contrasta aquesta manera de fer teologia amb la manera clàssica, que ell ha rebut del gran teòleg austríac Adam Tanner²¹ i que exposa

18. *Ib.*, 5-6.

19. *Ib.*, 7.

20. *Ib.*, 7-8.

21. Per a Adam Tanner (Innsbruck 14.4.1572-25.5.1632), cf. «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. XV, 1ère partie, París 1946, cols. 40-47.

amb competència notable, desgranant una tòpica teològica del més acabat encuny. Finalment observa amb molta finor que hi ha una diferència entre les dues teologies pel que fa a llur fi. El de la teologia racional és la utilitat de l'individu; el de la teologia ,tout court' és la utilitat i el bé de l'Església.²²

A partir d'aquí segueixen mil pàgines de text en les quals Juvenal de Nonsberg realitza amb escrupulositat la síntesi de les dues teologies, tal com anuncia en els prolegòmens que acabem de comentar. Seguint el mateix pla del *Liber Creaturarum* i prenent peu de les seves idees, en va exposant el contingut, bo i enriquint-lo amb cites escripturístiques, patristiques, dels doctors eclesiàstics, dels filòsofs antics -sobretot Aristòtil- i amb alguna raó teològica original; àdhuc algun cop cita Homer. A través d'aquestes pàgines, el contingut del *L. C.* és exposat, deformat, superat, resumit o parafrasejat. No coneixem per ara cap altre intent de diàleg més intens entre un lector i l'obra de Sibiuda. Juvenal es fa seu el contingut del *Liber Ccreaturarum* -«mea Theologia rationalis»- i el completa amb tota l'altra theologia que ell sap. Però qui marca l'ordre de la matèria és el *Liber Creaturarum*. I fins i tot es podria dir que el que interessa a Juvenal és recuperar el sentit especulatiu, racional, per no dir racionalista, de l'obra del vell pensador.

En aquest aspecte no deixa de ser curiosa la manera com Juvenal interpreta la teologia sibiudiana. Encara que ell posseeix un llibre en el títol del qual hom parla d'una ,theologia naturalis', la interpreta directament com una teologia ,racional'. De fet, el llibre de Sibiuda és ben poc ,natural', i un lector atent hi descobreix, tot i que no hi surten mai citats, una bona colla d'autoritats dels doctors eclesiàstics. D'altra banda, quan hom és teòleg, o segueix o contradiu la Bíblia, de manera que aquesta està perfectament subsumida en el llibre de Sibiuda. Juvenal sembla interessat en el mètode i en l'especulació sibiudianes en la mesura que són un mètode i una especulació formalment racionals. El teòleg d'ofici reconeix en el *Liber Creaturarum* un món d'idees aprofitables ,pro statu isto', és a dir, per al clima racionalista que es va difonent arreu de manera capil·lar i que afecta també la teologia. El fet que Juvenal cregui en el projecte d'escriure mil pàgines explicant el *Liber Creaturarum* ho manifesta ben clarament.

Perquè, en efecte, ens trobem davant una explicació, i per cert original. A través d'interminables capítols, Juvenal explica el contingut del *Liber*

22. Cf. JUVENAL DE NONSBERG, *Theologia rationalis*, 15-15.

Creaturarum, mostrant-ne no només el fonament escripturístic i patristic, sinó també la convergència d'aquest contingut amb la teologia tradicional. Per això, a propòsit d'un tema donat, Juvenal pot permetre's de citar els més diversos teòlegs, encara que lògicament tindrà preferència pels de l'orde franciscà; Bonaventura sobretot, encara que no exclusivament. Sant Tomàs és citat sovint, i Tanner contínuament. Però també hi apareix Jean Gerson. I ja no diguem Agustí.

La *Theologia rationalis* de Juvenal de Nonsberg apareix, doncs, com una mena de culminació de la influència directa que assoleix el *Liber Creaturarum* durant l'època moderna. Si un dels propòsits de Sibiuda havia estat d'acostar el lul·lisme a la teologia tradicional, Ruffini reprèn el tema per l'altre cap: porta la teologia a ampliar, certificar i corroborar els resultats del *Liber Creaturarum*. El que sorprèn és la magnitud del projecte i la tenacitat amb la qual Juvenal de Nonsberg la duu a terme. En definitiva, l'home sempre interessat per la predicació que fou Juvenal trobà en el *Liber Creaturarum* un arsenal d'idees, d'argumentacions i de temes adients com a objecte d'una ulterior elaboració-confirmació teològica. I potser aquí, en aquest aspecte pràctic, rau una de les claus de la llarga freqüentació del *Liber Creaturarum* per part d'aquest frare caputxí austríac de l'època moderna.

II

L'any 1689 apareixia a Salzburg un volumet de 50 pàgines del mateix Juvenal de Nonsberg, amb un títol de dotze ratlles, de les quals només cal retenir les tres primeres: *Artis Magnae sciendi brevissima synopsis*. Amb aquest escrit el caputxí austríac inscrivía el seu nom a la corrua dels moderns conreadors del lul·lisme. Concretament, i tal com dóna a entendre ell mateix en diversos indrets del seu escrit, parteix dels treballs d'Atanasi Kircher S.I.,²³ encara que té idea també dels de Pedro Jerónimo Sánchez de Lizárazu, Sebastián Izquierdo i d'Ives de París.²⁴ En cenyir-se sobretot a Kircher,

23. Cf. JUVENAL DE NONSBERG, *Artis Magnae Sciendi Brevissima Synopsis: seu mentis humanae fecundum commonitorium ad inveniendum et discurrendum ordinatum: quo sine magno labore de quocumque dato scibili innumeri conceptus et argumenta reperiri possunt: ac proinde Dei praeconibus ac Scientiarum studiosis profuturum*; per R. P. F. Juvenalem Ananiensem, Ord. Capucin, Ministrum Provinciale octuplici circulo lectori praesentatum, Salzburg, Typis Joannis Baptiste Mayr, anno 1689, pp. 1, 4, 8.

24. Pedro Jerónimo SÁNCHEZ DE LIZÁRAZU és autor de la *Generalis et admirabilis methodus ad omnes scientias facilius et citius addiscendas, in quo explicatur Ars Brevis Raymundi Lulli*, publicada el 1613; el caputxí Ives de París va escriure l'enciclopèdia més ambiciosa d'inspiració

més que a P. J. Sánchez de Lizárazu, a Sebastián Izquierdo o a Ives de París, Juvenal de Nonsberg assenyala clarament per quina direcció del lul·lisme modern s'interessa. Es troba lluny dels afanys del lul·lisme enciclopèdic d'aquests autors i encara més de les preocupacions cartesianes de S. Izquierdo o del seu intent de substituir la combinatòria lul·liana per una combinatòria matemàtica. Juvenal de Nonsberg és un hereu feliç i tranquil del vastíssim esforç de Kircher per a sintetitzar teòricament i pràctica el problema del saber universal i dels seus instruments. Afinant més, es pot conjecturar que Juvenal es va centrar en un dels objectius inicials que el P. Kircher s'havia proposat i que després de molts esforços d'altri es vantava d'haver aconseguit; donat un tema qualsevol, es podia desenvolupar segons les regles de l'Art, de manera que sense l'ajut d'altres llibres ni sense haver d'assimilar coneixements ulteriors, era possible d'explanar-lo de forma sistemàtica.²⁵ La possibilitat, doncs, que ofereix l'Art lul·liana, interpretada per Kircher, de tenir un instrument que doni les pautes essencials per a poder desplegar un tema qualsevol, és el que crida l'atenció de Juvenal de Nonsberg.²⁶ I encara podem afirmar que el seu propòsit se cenyeix més: vol donar un instrument pràctic per a construir amb facilitat i rapidesa tota mena de sermons.

Ens trobem, per tant, davant un intent de simplificació posterior a un altre intent que, de fet, també volia simplificar el bosc de figures, regles, lletres i càmeres de la combinatòria lul·liana. Juvenal de Nonsberg inventa una única figura composta de vint cercles concèntrics. El primer cercle respon a les qualitats 'absolutes' (o dignitats), que es poden predicar de qualsevol cosa. El segon, als principis 'relatius'. El tercer, a les 'preguntes' (o 'regles', lul·lianament parlant), que es poden fer sobre qualsevol ens o cosa. El quart, als 'subjectes (o graus d'ésser)' (s'entén, dels predicats). El cinquè, 'als accidents'. El sisè als 'accidents morals' positius (virtuts). El setè als 'accidents morals' negatius (vicis). El vuitè i final a les 'distincions'. Cada

lul·liana durant l'època moderna: *Digestum Sapientiae in quo habetur scientiarum omnium rerum divinarum atque humanarum nexus et ad prima principia reductio*, París 1648; de Sebastián Izquierdo havia aparegut el *Pharus Scientiarum* el 1659; A. Kircher, S. I., havia publicat el 1669 la seva *Ars magna sciendi*, de la qual l'obreta de Juvenal vol ser un resum i sinopsi.

25. «Dato quolibet argumento et subiecto, illud iuxta Artis nostrae regulas in sectiones, titulos, capita, paragraphos adeo scite distribuere ut inde scripturus sine ullo aliorum librorum usu et sine ulla capitis defatigatione inexhaustam scribendi dicendique materiam nanciscatur. Quae res uti a nemine hucusque tradita est...»; cf. Athanasii KIRCHERI a Soc. Iesu, *Ars magna sciendi in XII libros Digesta*, Amsterdam, J. J. Waesberge 1669, f. 23r.

26. «Sed magis illis inserviet, qui scientiarum fundamenta praecintelligentes, regulis artis suffulti, et iam scite, ne memoria excidant, retinere, et de quovis dato scibili infinita prope modum argumenta depromere valebunt» (*Prologus, o. c.*, p. 1b).

un d'aquests cercles concèntrics se subdivideix en nou seccions, i les nou seccions dels vuit cercles contenen els següents conceptes:

- Seccions del primer cercle: ésser o bé, amplitud, duració, potència, saviesa, voluntat, virtut, veritat, glòria.
- Seccions del segon cercle: diferència, conveniència, oposició, mitjà, fi, majoritat, igualtat, minoritat.
- Seccions del tercer cercle: an (res) sit, quid sit, cur sit, quanta sit, quomodo sit, qualis sit, ubi, quando, quibus utitur instrumentis.
- Seccions del quart cercle: Déu, àngels, cels, quatre elements, home, sensible, vegetatiu, mineral, accidents.
- Seccions del cinquè cercle: quantitat, qualitat, relació, acció, passió, espai, temps, lloc, hàbit.
- Seccions del sisè cercle: prudència, justícia, fortalesa, temperança, fe, esperança, caritat, paciència, pietat.
- Seccions del setè cercle: avarícia, gola, luxúria, supèrbia, acèdia, enveja, ira, mentida, inconstància.
- Seccions del vuitè cercle: distinció de raó, formalitat, mode, distinció real, distinció de nombre, en espècie, en gènere subalternat, en gènere suprem, distinció màxima.

Després d'exposar el seu òctuple cercle, Juvenal de Nonsberg estableix un sistema de signes jeroglífics, tal com ja havia fet Kircher, per ajudar la memòria del qui ha de retenir el nom i ordre dels cercles i de les seccions de cadascun d'ells. El conjunt de cercles i seccions formen així una mena d'alfabet universal, és a dir, una clau universal de predicacions. Es tracta d'un alfabet abstracte, transcendental:

«... principia intra se claudant omne scibile, ut nullum praedicatum (absolutum vel respectivum) extra possit reperiri. Unde lato sensu ac transcendentaliter sumi debent, prout cuilibet enti possunt adaptari».²⁷

27. *Ibid.*, 5a.

Al capdavant, Juvenal remet la determinació d'aquests conceptes a la Filosofia i a la Teologia,²⁸ amb la qual cosa queda clar que el seu cercle és purament instrumental, no té cap pretensió de ser un procediment 'inventiu' de veritats. Això queda aclarit de manera suplementària, qual el caputxí austríac explica que els conceptes abstractes del seu cercle es comprenen millor quan són contrastats amb els termes o conceptes contraris i amb tots aquells que els són equivalents o que poden ser reduïts a ells, remetent altra vegada a Kircher.²⁹ Ens trobem, doncs, davant d'un artifici de naturalesa bàsicament topològica i retòrica.

Que això és així apareix manifestament en els exercicis pràctics que tot seguit ofereix Juvenal de Nonsberg: són desenvolupaments oratoris, esquemes de possibles sermons sobre temes filosòfics o teològics.³⁰ Es tracta, per tant, d'una mena de clau mnemotècnica per ajudar a tenir de cop davant els ulls un camp semàntic dilatat a propòsit de qualsevol tema. Aquest camp semàntic encara s'amplia més gràcies a la combinatòria que exposa Juvenal en un altre capítol, la qual no és més que la juxtaposició dels conceptes de cada cercle entre ells i amb els dels altres cercles, en un sistema de combinacions lliures i obertes, governades només pel bon sentit i la oportunitat, als quals intenta Juvenal portar el seu lector amb els consells pràctics que dona en el paràgraf o capítol setè.³¹ El caràcter essencialment pràctic i convencional d'aquesta combinatòria és expressat amb dues fórmules rutilants:

«Sexto denique hoc cautissime velim observes, ut in huius Synopsis exercitio sis festinolentus, quia ut sic caput minus offendes, minus perturbabis: Nec pluribus theoriis aliunde cupias intricari».³²

«Ergo breviori sis theoria contentus, at copiosior inveniariis in praxi».³³

Tot el paràgraf vuitè és dedicat a oferir possibles models d'aquesta proposta retòrica, i el novè és dedicat a aplicar-la als atributs divins com a base per a una demostració de l'existència de Déu de llunyans gustos ansel-

28. *Ibid.*, 5b.

29. *Ibid.*, 6-8.

30. *Ibid.*, 8-12.

31. *Ibid.*, 16-18.

32. *Ibid.*, 18a.

33. *Ibid.*, 18b.

mians i més pròxims ontologistes.³⁴ Finalment un últim paràgraf il·lustra les possibilitats de l'òctuple cercle per a fer meditació i oració.

El llibre es clou amb un llarg sermó sobre la presència de Déu, explanat segons el mètode acabat de descriure i amb unes observacions per fer veure

«....qualiter 8. Circuli, eorundemque 72. nomina, Regulaeque Synopseos huius et in hoc praefato sermone locum habeant».³⁵

Aquesta insistència de Juvenal de Nonsberg a mostrar el caràcter pràctic i aplicable a l'oratoría de l'art rau en una convicció seva que sembla inamovible:

«Cum enim artis huius principia sint universalissima, necessario complectuntur quidquid in quacumque contione dici potest».³⁶

Per això creiem que el lloc que cal assignar a Juvenal de Nonsberg en la història del lul·lisme modern és lateral: depenent de Kircher, es limita a treure partit del vast esforç crític de sistematització lul·liana d'aquest per tal d'elaborar un simple instrument mnemotècnic aplicable a l'oratoría sagrada i, potser, a la discussió ocasional. Amb la qual cosa sorgeix el problema de saber què entenia Juvenal de Nonsberg per oratoría sagrada i quines funcions li assignava, problema que despassa, i de molt, la nostra capacitat de resoldre'l.

Barcelona, maig del 1993

34. *Ibid.*, 27-30. En la seva obra *Solis intelligentiae cui non accedit nox, lumen indeficiens ac inextinguibile, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum seu immediatum Christi crucifixi internum magisterium, quo veritas immutabilis omnes intus docet sine strepitu verborum, per sanam doctrinam a veritate auditum non avertentem*, Augsburg 1686, 656 p., Juvenal de Nonsberg exposa una ambiciosa teoria filosòfica, basada en teories il·luministes i ontologistes semblants a les de Malebranche, però originals.

35. *Ibid.*, 44.

36. *Ibid.*